

POSTANOWIENIE

Dnia 15 października 2015 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Halina Kiriłło

w sprawie z powództwa R. S.

przeciwko P. Sp. z o.o. w W.

o wynagrodzenie za godziny nadliczbowe,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń

Spółecznych i Spraw Publicznych w dniu 15 października 2015 r.,

skargi powoda o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego wyroku Sądu

Okręgowego - Sądu Pracy i Ubezpieczeń Spółecznych we Wrocławiu

z dnia 27 czerwca 2013 r., sygn. akt VII Pa 167/13,

odrzuca skargę.

UZASADNIENIE

Sąd Okręgowy we Wrocławiu wyrokiem z dnia 27 czerwca 2013 r. oddalił apelację powoda R. S. od wyroku Sądu Rejonowego dla Wrocławia-Śródmieścia we Wrocławiu z dnia 20 marca 2013 r. (mocą którego oddalono jego powództwo przeciwko P. Sp. z o.o. w W. o sprostowanie świadectwa pracy, odprawę z tytułu rozwiązania stosunku pracy z przyczyn nie dotyczących pracownika oraz wynagrodzenie za godziny nadliczbowe) i zasądził od powoda na rzecz strony pozwanej kwotę 900 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa prawnego w postępowaniu odwoławczym.

Powód wniósł skargę o stwierdzenie niezgodności z prawem powyższego wyroku. Zaskarżonemu wyrokowi zarzucił naruszenie art. 232 k.p.c. w związku z

art. 227 k.p.c. na skutek niedopuszczenia wniosku dowodowego powoda. Przepisy te wskazano jako te, z którymi wyrok jest sprzeczny.

Uprawdopodobniając wyrządzenie szkody spowodowanej przez wydanie zaskarżonego wyroku powód podał, że szkodę stanowi utracone wynagrodzenie za pracę w godzinach nadliczbowych w kwocie 23.456,68 zł oraz odprawa pieniężna z tytułu rozwiązania stosunku pracy w kwocie 2.800 zł.

Skarżący stwierdził, że wzruszenie zaskarżonego orzeczenia w drodze innych środków prawnych nie było i nie jest możliwe. Skarga kasacyjna (omyłkowo nazwana „konstytucyjną”) nie jest bowiem dopuszczalna w sprawach dotyczących świadectwa pracy, a tego zagadnienia zasadniczo dotyczyło jego powództwo. Nie zachodziły również podstawy do wniesienia skargi o wznowienie postępowania zarówno z przyczyn nieważności (art. 401 k.p.c.), jak i z właściwych przyczyn restytucyjnych (art. 403, 401¹ i 416¹ k.p.c.).

W związku z powyższym skarżący wniósł o stwierdzenie niezgodności z prawem zaskarżonego orzeczenia i zasądzenie od strony przeciwnej kosztów postępowania według norm przepisanych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Analizując kwestię dopuszczalności przedmiotowego środka zaskarżenia warto przypomnieć, że skarga o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia została wprowadzona do Kodeksu postępowania cywilnego ustawą z dnia 22 grudnia 2004 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz ustawy – Prawo o ustroju sądów powszechnych (DzU. z 2005 r. Nr 13, poz. 98). Uzasadnienia dla ustanowienia tej instytucji należy poszukiwać na gruncie unormowań art. 77 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej oraz art. 417-417² i art. 421 k.c. W art. 417¹ § 2 k.c. przyjęto bowiem, że jeżeli szkoda została wyrządzona przez wydanie prawomocnego orzeczenia, można żądać jej naprawienia po stwierdzeniu we właściwym postępowaniu jego niezgodności z prawem. Skarga o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia jest jednym z takich „właściwych postępowań”, o jakim stanowi art. 417¹ § 2 k.c. Jest to specjalny środek prawny, umiejscowiony w

Kodeksie postępowania cywilnego wśród nadzwyczajnych środków zaskarżenia. Skarga kwalifikowana jest jako samodzielny, autonomiczny sposób badania legalności działalności jurysdykcyjnej sądów powszechnych, służący osobie zamierzającej dochodzić od państwa wynagrodzenia szkody wyrządzonej działaniami władzy publicznej, o której mowa w art.77 ust.1 Konstytucji RP.

W myśl art. 424¹ § 1 k.p.c., w brzmieniu nadanym przez art. 2 pkt4 ustawy z dnia 22 lipca 2010 r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny, ustawy Kodeks postępowania cywilnego oraz ustawy – Prawo upadłościowe i naprawcze (Dz.U. Nr 155, poz. 1037), obowiązującym od 25 września 2010 r., można żądać stwierdzenia niezgodności z prawem prawomocnego wyroku sądu drugiej instancji kończącego postępowanie w sprawie, jeżeli przez jego wydanie stronie została wyrządzona szkoda, a zmiana lub uchylenie tego wyroku w drodze przysługujących stronie środków prawnych nie było i nie jest możliwe. W uzasadnieniu projektu ustawy zmieniającej podkreślono, że skarga o stwierdzenie niezgodności z prawem orzeczenia przysługuje tylko od prawomocnych wyroków sądu drugiej instancji kończących postępowanie w sprawie oraz postanowień co do istoty sprawy kończących postępowanie, wydanych przez sąd drugiej instancji w postępowaniu nieprocesowym, w postępowaniu o uznanie i stwierdzenie wykonalności orzeczeń sądów państw obcych oraz w postępowaniu o uznanie i stwierdzenie wykonalności wyroku sądu polubownego wydanego za granicą lub ugody zawartej przed sądem polubownym za granicą (art. 424, art. 519, art. 1148 § 3, art. 1151¹ § 3 i nowy art. 1215 § 3 k.p.c.). Od innych prawomocnych orzeczeń skarga nie przysługuje.

W istocie bowiem powyższa zmiana legislacyjna nie pozbawia strony możliwości dochodzenia odszkodowania w tytułu szkody wyrządzonej przez wydanie prawomocnego orzeczenia niezgodnego z prawem, innego niż wymienione w art. 424¹ § 1 k.p.c., co więcej – upraszcza jego drogę, gdyż stosownie do art. 424^{1b} k.p.c. (dodanego na podstawie tej samej ustawy) – w przypadku prawomocnych orzeczeń, od których skarga nie przysługuje, odszkodowania z tytułu szkody wyrządzonej przez wydanie prawomocnego orzeczenia niezgodnego z prawem można domagać się bez uprzedniego stwierdzenia niezgodności orzeczenia z prawem w postępowaniu ze skargi, chyba że strona nie skorzystała z przysługujących jej środków prawnych.

Skarga o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego wyroku jest nadzwyczajnym – a więc *ex definitione* – wyjątkowym środkiem zaskarżenia, przysługującym tylko wtedy, gdy łącznie spełnione są dwie przesłanki. Po pierwsze, przez wydanie zaskarżonego wyroku stronie została wyrządzona szkoda. Musi więc istnieć związek przyczynowy między wydaniem orzeczenia a powstaniem szkody, co strona wnosząca skargę powinna co najmniej uprawdopodobnić (art. 424⁵ § 1 pkt 4 k.p.c.). Drugą przesłanką wniesienia skargi jest brak możliwości zmiany lub uchylecia zaskarżonego wyroku w drodze przysługujących stronie środków prawnych (zarówno w chwili orzekania co do tej skargi, jak i w przeszłości). Przepis art. 424¹ § 1 k.p.c. wprowadza do Kodeksu postępowania cywilnego znane doktrynie pojęcie środków prawnych. Na ogół przyjmuje się, że pojęcie środków prawnych jest szersze od pojęcia środków zaskarżenia. Przez środki prawne należy więc rozumieć nie tylko zwyczajne środki zaskarżenia, czyli środki odwoławcze (apelację i zażalenie), inne środki zaskarżenia (w rozumieniu art. 363 § 1 k.p.c., określane również mianem szczególnych, jak np. sprzeciw od wyroku zaocznego, zarzuty od nakazu zapłaty w postępowaniu nakazowym, sprzeciw od nakazu zapłaty w postępowaniu upominawczym) oraz nadzwyczajne środki zaskarżenia (przede wszystkim skargę kasacyjną i skargę o wznowienie postępowania). Skarga o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego wyroku jest dopuszczalna, gdy zmiana lub uchylenie orzeczenia w drodze jednego z tak rozumianych środków prawnych nie była i nie jest możliwa (co strona musi wykazać w treści skargi - art. 424⁵ § 1 pkt 5 k.p.c.).

Zgodnie z art. 424⁸ § 2 k.p.c., skarga o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia podlega odrzuceniu, jeżeli zmiana zaskarżonego orzeczenia w drodze innych środków prawnych była lub jest możliwa, albo jeżeli nie zachodzi wyjątek, o którym mowa w art. 424¹ § 2 k.p.c. Przepis ten stanowi podstawę odrzucenia skargi wniesionej mimo możliwości (aktualnej lub istniejącej w przeszłości) wzruszenia orzeczenia w drodze innych środków prawnych. Skuteczne wniesienie skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia jest zatem niewątpliwie uzależnione od spełnienia istotnego warunku polegającego na tym, że zmiana lub uchylenie zaskarżonego orzeczenia przez wniesienie przewidzianych prawem środków prawnych nie jest aktualnie możliwa,

jak również taka możliwość nie istniała wcześniej od chwili wydania zaskarżonego orzeczenia.

Co do zasady, skarga o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia nie może być kierowana do wyroku sądu pierwszej instancji oraz do tych wyroków sądu drugiej instancji, których trafność i legalność mogła zostać zakwestionowana w drodze przysługujących stronie środków prawnych. W przeciwnym razie skarga straciłaby swoją wyjątkowość i stałaby się zwykłym środkiem do weryfikacji prawomocnych wyroków. Rozstrzygnięcie sporu (sprawy sądowej) odbywa się bowiem w zwykłym postępowaniu i między jego stronami. Cechą szczególnej skargi unormowanej w art. 424¹ i nast. k.p.c. jest więc wyczerpanie toku instancji i możliwości odwoławczych w sprawie pierwotnej. Skarga o stwierdzenie niezgodności z prawem nie może być zaś traktowana jako alternatywny, uzupełniający środek zaskarżenia wobec instrumentów procesowych przysługujących w postępowaniu zasadniczym, a uprawnienia strony do kwestionowania zgodności prawomocnego wyroku z prawem nie mogą być oceniane w oderwaniu od staranności zachowania w toku postępowania instancyjnego. Nie sposób zatem aprobować tezy, że skarga o stwierdzenie niezgodności z prawem miałaby przysługiwać od wszelkich wyroków, które uprawomocniły się w następstwie niewniesienia lub nieskutecznego wniesienia przez stronę przewidzianego prawem środka zaskarżenia (wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 3 lipca 2007 r., SK 4/07, OTK-A 2007 nr 7, poz. 83 oraz postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 1 października 2008 r., V CNP 79/08, LEX nr 512973 i z dnia 9 grudnia 2008 r., I BU 4/08, OSNP 2010 nr 13-14, poz. 175).

Odstępstwo od wskazanej reguły przewiduje art. 424¹ § 2 k.p.c., który statuuje uprawnienie do wniesienia skargi od prawomocnego wyroku sądu pierwszej lub drugiej instancji, gdy strona nie skorzystała z przysługujących jej środków prawnych, a zmiana bądź uchylenie wyroku w drodze innych środków prawnych nie jest możliwa. Dopuszczalność skargi w takich przypadkach uzależniona jest jednak od spełnienia dwóch dodatkowych kryteriów kwalifikacyjnych: istnienia wyjątkowego wypadku oraz występowania niezgodności orzeczenia z prawem o kwalifikowanym charakterze, wynikającym z naruszenia

podstawowych zasad porządku prawnego lub konstytucyjnych wolności albo praw człowieka i obywatela. Cytowane unormowanie z racji swego szczególnego charakteru powinno być wykładane ściśle. Możliwość skorzystania przez stronę ze skargi w omawianej sytuacji zależy więc zarówno od przyczyn niezgodności z prawem wyroku, ocenianych w kontekście naruszenia podstawowych zasad porządku prawnego lub konstytucyjnych wolności albo praw człowieka i obywatela, jak i od powodów, dla których strona postępowania sądowego nie skorzystała z przysługujących jej środków prawnych do zaskarżenia orzeczenia.

Odnosnie do pierwszej z przesłanek wymienionych w art. 424¹ § 2 k.p.c., tj. sfery podstaw niezgodności z prawem prawomocnego wyroku, warto zauważyć, iż nie chodzi o niezgodność z prawem tylko taką, o jakiej mowa w § 1 tegoż artykułu, lecz o niezgodność kwalifikowaną, polegającą na naruszeniu podstawowych zasad porządku prawnego lub konstytucyjnych wolności albo praw człowieka i obywatela. Inaczej rzecz ujmując, podstawa skargi powinna wskazywać i wykazywać szczególny przypadek naruszenia prawa w wyniku wydania zaskarżonego wyroku przez skonkretyzowanie norm prawnych wyrażających owe podstawowe zasady, wolności lub prawa. Spełnienie przez stronę wymagania z art. 424⁵ § 1 pkt 5 *in fine* k.p.c. sprowadza się zatem do zawarcia w skardze wyodrębnionej, juretrycznej argumentacji, przedstawiającej jakie podstawowe zasady porządku prawnego lub konstytucyjnych wolności albo prawa człowieka i obywatela narusza zaskarżony wyrok i wskazania, na czym polegała obraza przepisów mających znaczenie dla ich obrony (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 19 stycznia 2006 r., II CNP 2/06, OSNC 2006 nr 6, poz. 112). W wypadku powołania się na naruszenie podstawowych zasad porządku prawnego konieczne jest więc wykazanie, że dana zasada istnieje i ma podstawowe znaczenie dla porządku prawnego oraz dokładne określenie, w jaki sposób doszło do naruszenia tej zasady w wyniku wydania orzeczenia. Gdy zaś skarżący powołuje się na naruszenie konstytucyjnych wolności albo praw człowieka i obywatela niezbędne jest oprócz wskazania danej zasady, przytoczenie przepisu Konstytucji, z którego zasada wynika oraz dokładne określenie sposobu jej naruszenia (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 2 lutego 2010 r., IV CNP 101/09, LEX nr 590258). Wykazanie obydwu przesłanek dopuszczalności skargi

wymienionych w art. 424¹ § 2 k.p.c. stanowi samoistny element tegoż nadzwyczajnego środka zaskarżenia i należy do jego wymogów konstrukcyjnych, którego brak nie może być przez stronę naprawiony (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 27 lutego 2008 r., II BU 56/07, LEX nr 452485). Należy pamiętać, iż każde wymaganie przewidziane w art. 424⁵ § 1 k.p.c. ma charakter samoistny, powinno być zatem spełnione samodzielnie, niezależnie od innych wymagań. Zamieszczenie w skardze poszczególnych jej elementów konstrukcyjnych powinno nastąpić w sposób jednoznaczny i wyraźny tak, aby Sąd Najwyższy nie musiał domniemywać ich istnienia i doszukiwać się ich w innych elementach skargi (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 18 grudnia 2006 r., III CNP 62/06, LEX nr 610081).

Z kolei co do drugiego kryterium dopuszczalności skargi z art. 424¹ § 2 k.p.c., czyli wyjątkowość przyczyn nieskorzystania przez stronę z przysługujących jej środków zaskarżenia wyroku, godzi się zauważyć, że w świetle poglądów judykatury okoliczności, w jakich doszło do niezaskarżenia wadliwego - z punktu widzenia strony - orzeczenia, mają zasadnicze znaczenie dla odpowiedzialności subsydiarnej Skarbu Państwa, to bowiem strona winna wykazać, że za pomocą dostępnych jej środków prawnych uczyniła wszystko, żeby uniknąć szkody lub zapobiec jej powstaniu (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 27 lutego 2008 r., II BU 56/07, LEX nr 452485). Podkreśla się, że skarga o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego wyroku jest niedopuszczalna, jeżeli była możliwa zmiana lub uchylenie zaskarżonego wyroku w drodze innych środków prawnych, a skarżący nie skorzystał z możliwości ich wniesienia (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 2 marca 2006 r., I BU 2/05, LEX nr 299165 i z dnia 5 lutego 2007r., I BU 12/06, OSNP 2008 nr 5-6, poz. 82). Sytuacja taka ma zaś miejsce zarówno wtedy, gdy strona świadomie zrezygnowała z wniesienia przysługującego jej środka zaskarżenia, jak i w przypadku zawinionego przez nią nieskorzystania z dostępnego środka prawnego (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 23 stycznia 2008 r., V CNP 187/07, OSNC-ZD 2008 nr 4, poz. 107). W orzecznictwie Sądu Najwyższego zostało wyjaśnione, że przyczyny nieskorzystania przez stronę z przysługujących jej środków zaskarżenia w rozumieniu art. 424¹ § 2 k.p.c. muszą mieć charakter wyjątkowy w znaczeniu obiektywnym, co oznacza, że chodzi o

szczególne okoliczności obiektywnie uniemożliwiające stronie wniesienie środka zaskarżenia, a nie o okoliczności subiektywne, wynikające z woli lub zaniedbań strony. Wnosząc skargę o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia, strona musi zatem wykazać, że nieskorzystanie przez nią z przysługującego środka prawnego nastąpiło z wyjątkowych powodów mających charakter siły wyższej, takich jak ciężka choroba, katastrofa, klęska żywiołowa, czy wyjątkowych okoliczności leżących po stronie osób trzecich, np. błędna informacja udzielona przez pracownika sądu, które to okoliczności obiektywnie rzecz biorąc uniemożliwiły wniesienie środka zaskarżenia (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 2 lutego 2006 r., I CNP 4/06, OSNC 2006 nr 6, poz. 113; z dnia 19 grudnia 2006 r., II CNP 112/06, LEX nr 610073; z dnia 7 lutego 2008 r., IV CNP 217/07, OSNC-ZD 2008 nr 4, poz. 114 oraz z dnia 10 sierpnia 2010 r., II CNP 38/10, LEX nr 603890 i II CNP 39/10, LEX nr 603891). Nie ma natomiast takiego charakteru sytuacja, gdy strona zrezygnowała z wniesienia środka zaskarżenia, bowiem w jej ocenie nie miała do tego podstaw i nie wierzyła w jego skuteczność (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 20 kwietnia 2007 r., IV CNP 37/07, LEX nr 315545).

W niniejszej sprawie skarżący błędnie sugeruje brak możliwości wzruszenia zaskarżonego wyroku w drodze innych - poza przedmiotową skargą - środków prawnych.

Prawdą jest, że skarga kasacyjna jest niedopuszczalna w sprawach dotyczących świadectwa pracy i roszczeń z tym związanych (art. 398² § 2 pkt 2 k.p.c.). W orzecznictwie Sądu Najwyższego wskazuje się, iż niedopuszczalność ta obejmuje nie tylko roszczenie o wydanie świadectwa pracy lub jego sprostowanie, ale także roszczenie o naprawienie szkody wyrządzonej przez pracodawcę wskutek niewydania w terminie lub wydania niewłaściwego świadectwa pracy (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 4 marca 2008 r., II PK 178/07, OSNP 2009 nr 11-12, poz. 145). Skarga kasacyjna jest natomiast dopuszczalna w sprawach o zapłatę wynagrodzenia za godziny nadliczbowe oraz o odprawę pieniężną z tytułu rozwiązania stosunku pracy z przyczyn niedotyczących pracownika, o ile wartość przedmiotu zaskarżenia nie jest niższa niż dziesięć tysięcy złotych (art. 398² § 1 k.p.c.). W myśl art. 19 § 1 k.p.c. w sprawach o

roszczenia pieniężne, zgłoszone choćby w zamian innego przedmiotu, podana kwota pieniężna stanowi wartość przedmiotu sporu. Stosownie zaś do art. 21 k.p.c., jeżeli powód dochodzi pozwem kilku roszczeń, zlicz się ich wartość. W kontekście powyższych unormowań wartość przedmiotu sporu oraz zaskarżenia apelacyjnego i ewentualnie kasacyjnego w niniejszej sprawie stanowiła łączna kwota dochodzonych przez powoda roszczeń pieniężnych z tytułu wynagrodzenia za pracę w godzinach nadliczbowych (23.456,68 zł) oraz odprawy pieniężnej (2.800 zł), przewyższająca ustawową granicę 10.000 zł, decydującą o dopuszczalności skargi kasacyjnej. Chybiona jest zatem teza skarżącego o niemożliwości zaskarżenia wyroku Sądu drugiej instancji w drodze innych środków prawnych. Skarżący zaś nie tylko nie wykazał istnienia jakichkolwiek nadzwyczajnych okoliczności uniemożliwiających mu wniesienie skargi kasacyjnej od tego orzeczenia, o jakich mowa w art. 424¹ § 2 k.p.c., ale nawet nie sugerował ich istnienia.

Z kolei w zakresie rozstrzygnięcia o roszczeniu pozwu o sprostowanie świadectwa pracy skarżący nie uprawdopodobnił – wbrew dyspozycji art. 424⁵ § 1 pkt 4 k.p.c. - wyrządzenia szkody w tym zakresie na skutek wydania przedmiotowego wyroku, gdyż całą szkodę będącą następstwem zaskarżonego orzeczenia łączy z utratą wynagrodzenia za pracę w godzinach nadliczbowych i odprawy pieniężnej.

Mając powyższe na względzie, z mocy art. 424⁸ § 1 i 2 k.p.c. orzeczono jak w sentencji postanowienia.